

Soltész Zoltánné dr. Juhász Erzsébet (1921–1997)

Rohanó és gyors váltásokra kényeszerűlő világunkban már-már elképzelhetetlennek gondoljuk azt, hogy valaki negyvenöt éven át ugyanazon a munkahelyen dolgozzék. Soltész Zoltánné, Zsóka, 1944 januárjától volt könyvtárunk munkatársa, kezdetben adminisztratív munkakörben, majd egy éves minisztériumi szolgálat után, 1949 áprilisában a Régi Nyomtatványok Tárában tudományos könyvtáros lett.

1921. február 7-én született Budapesten, középiskolai tanulmányait a Rászkai Lea leánylíceumban végezte, 1939-ben kitüntetéssel érettségizett. Egyetemi tanulmányait csak később kezdte el, 1944. január 14-én kezdett dolgozni könyvtárunkban. Ugyanebben az évben kötött házasságot, de a háború, mint oly sok kortársuknak, nekik is sok szomorúságot, szenvedést hozott. Férje a fronton harcolt, majd hadifogoly lett, hazatérve évtizedeken át gépészmérnökként dolgozott egy tervezőintézetben. Gyermeük nem született, s így Zsóka a későbbiekben szabadidejének jelentős részét is teljesen tudományos kutatásainak szentelte. Hamarosan könyvtári munkája mellett elvégezte az Eötvös Loránd Tudományegyetemen a művészettörténet-régészet szakot, és végzése évében, 1958-ban, summa cum laude eredménnyel doktori szigorlatot is tett.

Már 1949-től, mihelyt a Régi Nyomtatványok Tárába került, az ősnymtatványok meghatározásával kezdett foglalkozni. Közben gyarapította modern nyelvi ismereteit is, németből és angolból aktív, tárgyalóképes szintet ért el. 1956-tól Sajó Géza mellett bekapcsolódott az országos ősnymtatvány-katalógus előkészítő munkálataiba, melynek később társszerkesztője is lett, Sajó Géza ugyanis külföldre távozott. Teljes lelkesedéssel vetette bele magát a munkába, nagyon gyakran munka-

időn túl is a gyűjteményben dolgozott, az ősnymtatványok meghatározásával illetve könyvművészeti kutatással foglalkozott, s eredményei egymás után jelentek meg nyomtatásban is. Ősnymtatvány-unikumokat publikált a Gutenberg-Jahrbuchban és a Magyar Könyvszemlében. 1958-ban jelent meg a második magyar ősnymdáról, az ún. Confessionale-nyomdáról szóló alapvető cikke, melynek megállapításait átvette mind a hazai, mind a külföldi szakirodalom, 1961-ben pedig kiadták *A magyarországi könyvdíszítés a XVI. században* című munkáját, amely azóta is nélkülözhetetlen kézikönyv a kutatásban és az oktatásban. Ugyanebben az évben három hónapot töltött a berlini Deutsche Staatsbibliothek meghívására a világ ősnymtatványállományát feltáró katalógus, a Gesamtkatalog der Wiegendrucke szerkesztőségében. Az ezideig megjelent publikációi alapján már jól ismerték nevét, sőt két évvel korábban már részt is vett egy berlini ősnymtatvány-konferencián, amikor személyesen is megismerkedhetett a téma külföldi kutatóival.

Munkáját tudományos alaposággal végezte, és szinte minden szabadidejét kutatásainak szentelte. Tanulmányait, előadásait igényesen fogalmazta meg, jó és megfontolt előadó volt. Korábbi főnöke, Sajó Géza külföldre távoztával, a könyvtár vezetősége 1962. október elsejével a Régi Nyomtatványok Tára osztályvezetőjévé nevezte ki, nyugdíjazásáig, 1989. december 31-ig töltötte be ezt a munkakört.

A sok éven át tartó ősnymtatvány-kutatás, a nemzeti könyvtár és más gyűjtemények példányainak ellenőrzése, ill. az adatszolgáltató kollégák anyagának átnézése sikerrel fejeződött be, 1970-ben megjelent a két kötetes katalógus (*Sajó Géza–Soltész Erzsébet: Catalogus incunabulorum quae in bibliothecis publicis Hungariae asservantur. I–II. Bp.*) Ez a munka 56 magyar könyvtárban őrzött, kereken 7000 ősnymtatvány adatait tartalmazza, közel tíz évi közös munka eredményét. Angol nyelven megjelent előszavában Soltész Zoltánné összefoglalta a magyar könyvkiadás kezdeteit, bemutatta a hazai ősnymtatványgyűjteményeket és ismertette ritkaságaikat. 1972-ben egy rövidebb, francia nyelvű tanulmányával jelent meg a Magyarországon nyomtatott első könyv, a Budai Krónika hasonmás-kiadása, a következő évben, az ötszáz éves évfordulóra pedig egy hosszabb magyar nyelvű tanulmánnyal újra.

Későbbi publikációi is főképp a magyarországi nyomdászattörténethez kapcsolódtak – Hess András, Tótfalusi Kis Miklós működése –, illetve a könyvművészet, elsősorban a miniatúrafestészet és a grafikai illusztrációk területéről vették témájukat. Számos kódex hasonmás kiadásához írt kísérő tanulmányt (pl. Biblia pauperum, 1966., Mátyás Graduale, 1980., Flamand óráskönyv, 1982, Flamand Kalendárium, 1983.) A köteteken kívül gyakran jelentek meg cikkei folyóiratokban is (Gutenberg-Jahrbuch, Beiträge zur Inkunabelkunde, Librarium, Marginalien, Festschrift für Hans Widman, OSzK Évkönyv, Magyar Könyvszemle stb.)

Lappangó hungaricumok feltárása céljából többször végzett kutatásokat külföldi gyűjteményekben, s így sikerült újabb ritkaságokra bukkannia. Nagy szakértelemmel és gondossággal végezte a tár gyűjteményeinek gyarapítását is. Igényességet és precizitást követelt mindenkori munkatársaitól, szigorú főnök volt, az állományvédelem és a gyűjtemény rangjának megőrzése, gyarapítása és minél teljesebb feltárása volt legfőbb feladata.

1974-ben hosszas tárgyalások után csereként sikerült megszereznie a Vizsolyi Biblia egyik igen szép példányát Turócszentmártonból. A cserére felkínált anyagot nagy gonddal válogatta ki, mint ahogy később az Ómagyar Mária-siralom cseréjekor is. Ez utóbbi becses nyelvemlékünk már régóta szerepelt a nemzeti könyvtár kívánságlistáján, többször próbálkoztak az elődök egy megfelelő ajánlattal megszerezni a leuveni könyvtárból. Zsóka 1980-ban belgiumi útja során újra felvetette a javaslatot, a tárgyalások ismét megkezdődtek, s végül 1982-ben létrejött a csere, melyhez az áldozatot nem csupán a kódexet a későbbiekben őrző Kézirattár hozta, hanem az ősnymtatvány-gyűjtemény is. A rendkívüli fontosságú nemzeti ereklye megszerzése mindenki számára igen fontos volt. A cserére felkínált anyag válogatását Soltész Zoltánné végezte el.

Publikációi mellett sokszor tartott előadást hazai és főleg külföldi konferenciákon, valamint tevékenyen vett részt kiállítások anyagának összeállításában is, ez utóbbiak közül különösen nevezetes volt a lipcsei, londoni, schallaburgi és az amsterdami.

Több évtizeden át irányította könyvtárunk 16. századi nyomtatványainak munkálatait, s nyugdíjba vonulása előtt sikerült a nagy feladatot munkatársaival befejeznie, 1990-ben jelent meg az ún. antiqua-katalógus (*Soltész, Elisabetha–Velenczei, Catharina–W. Salgó, Agnes: Catalogus librorum sedecimo saeculo impressorum qui in Bibliotheca Nationali Hungariae Széchényiana asservantur. I–III. Bp.*)

Fontos szerepet tulajdonított könyvtárunk tudományos tevékenységének, haláláig tagja volt a Tudományos Tanácsnak, okos, higgadt észrevételeire mindig számíthattunk. Nyugdíjazása után sem vonult egészen vissza, állandóan figyelemmel kísérte könyvtárunk tevékenységét és természetesen különösen a Régi Nyomtatványok Tárának munkáját. Őszintén tudott örülni minden újabb szerzeménynek, sikernek.

Zárkózott, a külvilág felé nehezen megnyíló személyiség volt. A sokszor igen szigorú külső mögött azonban mélyen érző lélek rejtőzött. Nyugdíjas éveit sokszor volt módom beszélgetni vele a legkülönbözőbb témákról, s igazán csak ekkor tárult fel előttem egyénisége. Engedtessek meg nekem, mint egykori munkatársának és utódának még egy személyes emlék felidézése. 1994-ben Apponyi Sándor tiszteletére emlékkiállítását rendeztem, s bizony ez hónapokon át sokszor napi 13 órai munkát jelentett. Egy szombat délután, a nyitás előtti napokban bejött, hogy segítsen nekem az egyik terem tárlóinak rendezésében. Lelkes volt és boldog, hogy az általa is annyira becsült, nemeslelkű adományozó anyagából olyan sok szép és érdekes dokumentumot állíthatunk ki. Őszintén örült minden eredménynek, és velünk bánkódott egyre súlyosbodó beszerzési gondjaink miatt.

Hosszú, súlyos, méltósággal és türelemmel viselt szenvedés után csendben és megbékélt lélekkel hagyott itt bennünket. Emlékére hamarosan egy önálló kiadványt adunk ki, amely életművének bibliográfiai adatait is tartalmazza majd.

W. Salgó Ágnes